

Хань Чжаньянь

аспірант,

Харківський національний педагогічний університет

імені Г.С. Сковороди

КОМПЕТЕНЦІ ВИКЛАДАЧА СПОРТИВНИХ ДИСЦИПЛІН

Учитель спортивних дисциплін або тренер поєднує у своїй професійній діяльності риси вчителя і спортсмена. Вступаючи до університету, абітурієнт вже отримав професійні навички в якості спортсмена. Тому саме вищий навчальний заклад повинен надати йому основні знання і вміння, достатні, щоб почати вчительську кар'єру. Професійне становлення особистості майбутнього фахівця у вищому навчальному закладі направлено на засвоєння необхідних знань і умінь, формування професійно значущих моральних якостей, творчих здібностей, розвиток загальної і професійної культури особистості [2, с. 24]. Однак, коли справа стосується майбутніх вчителів таких дисциплін, як музика, образотворче мистецтво, спорт і фізична культура, танці, то виникає питання, ким ці люди є в першу чергу, а яка спеціальність є для них вторинною. Як вони самоідентифікують себе в професійному плані: викладачами або спортсменами / художниками? Чому їх повинна навчити вища школа: в короткий термін надати алгоритми передачі власних художньо-спортивних уподобань учням, або відфільтрувати їх художній або спортивний талант.

Кожна держава, будь-яка суспільна система визнавали необхідність навчання і виховання, відповідно націлюючи людей, які займалися цією діяльністю. Сучасні вимоги до українського педагога на межі тисячоліть висвітлені в законі «Про загальну середню освіту»: «Педагогічним працівником повинна бути особа з високими моральними якостями, яка має відповідну педагогічну освіту, належний рівень професійної підготовки, здійснює педагогічну діяльність, забезпечує результативність та якість своєї роботи, фізичний та психічний стан здоров'я якої дозволяє виконувати професійні обов'язки в навчальних закладах середньої освіти» [1, с. 26].

Проблема формування професійних компетенцій вчителя зокрема спортивних дисциплін щільно пов'язана з питаннями професійної компетентності вчителя, його професіоналізмом. Професіоналізм педагога – це сукупність психофізіологічних,

психічних та особистісних змін, які відбуваються в людині у процесі оволодіння знаннями та довготривалої діяльності, що забезпечують якісно новий, вищий рівень вирішення складних професійних завдань. Професійна компетентність, професіоналізм передбачають наявність професійних знань (суспільних, психолого-педагогічних, предметних, прикладних умінь та навичок). Їх змістом є знання предмета, методики його викладання, знання педагогіки і психології. Особливостями професійних знань є їх комплексність (потребує вміння синтезувати матеріал, аналізувати педагогічні ситуації, вибирати засоби взаємодії), натхненність (висловлення власного погляду, розуміння проблеми, своїх міркувань). Педагогічний професіоналізм – вміння вчителя мислити та діяти професійно. Охоплює набір професійних властивостей та якостей особистості педагога, що відповідають вимогам учительської професії; володіння необхідними засобами, що забезпечують не тільки педагогічний вплив на вихованця, але і взаємодію, співробітництво та співтворчість з ним [3, с. 63].

На сьогодні в україномовній та російськомовній фаховій педагогічній літературі спостерігається певна неодностайність у трактуванні понять «компетенції» та «компетентність». Така невідповідність виникла в наслідок неточного перекладу рекомендацій Ради Європи. Причиною цього є відповідність двох українських еквівалентів: компетенція і компетентність, одному англійському – competency(e) [4, с. 266].

Класифікації основних компетентностей приділялося багато праць сучасних педагогів. Загальноприйнятим є розподілення компетенцій зокрема вчителя на комунікативну, пізнавальну, соціальну, загальнокультурну, когнітивну, мовну та інформаційну [6].

Також зокрема для вчителів та інших педагогічних працівників виділяють такі види компетентностей, як інтелектуальна (Е. Г. Гельфман, М. А. Холодна) та інтелектуально-корпоративна (А. Аринушкіна); технологічна (Н. М. Манько); культурологічна (М. В. Булигіна, О. А. Лукіна, Н. В. Поморцева, А. Н. Федорова); психологічна (А. Д. Алферов, І. Ф. Демидова, В. Н. Дружинін, Н. В. Яковлева); психолого-педагогічна (М. І. Лук'янова, Є. В. Попова); професійна (А. К. Маркова, В. А. Якунін); соціально-психологічна (А. Г. Кудрявцева, Л. І. Берестова) [5, с. 411].

Розробка класифікації залежить від багатьох чинників. По-перше, від того, як дослідник хоче подати компетентність широко чи вузько, як-от соціокультурна складається із соціальної,

культурної, релігійної, загальної, інформаційної компетенцій. По-друге, від галузі в якій працює сам дослідник: культурологія, педагогіка, психологія, філологія тощо. Ці чинники є показником того, що проблема класифікації й досі відкрита.

На наш погляд, питання формування смаку до педагогічної діяльності належить до психологічних компетенцій фахівця. Також її можливо розглядати в ракурсі соціально-психологічних компетенцій, оскільки соціальний компонент (високий соціальний статус вчителя та фінансово-матеріальне його забезпечення з боку держави) є в багатьох країнах (Китай, Австралія, країни Магрибу, країни Далекого Сходу) вагомим чинником мотивації та самомотивації фахівця в галузі спорту, мистецтва тощо у виборі педагогічної спрямованості використання своїх знань та вмінь. Тому проблему формування смаку до педагогічної діяльності також має розглядатися в ракурсі психологічної готовності та підготовки людини до фахової діяльності в цілому та педагогічної діяльності зокрема.

Нажаль, питання психологічної готовності людини до виконання обов'язків в галузі «неекстремальних» професій – досить нова проблема як для української, так і світової педагогіки. Питання психологічної готовності, психологічної підготовки та самопідготовки, реабілітації, психологічного захисту представників таких професій, як пілоти, поліцейські, екстремальні перемовники тощо розроблені доволі комплексно. Що стосується питань психологічної готовності вчителя до педагогічної діяльності – більшість фахівців схильні обмежуватися поняттям «покликання» та представляти його майже як вроджену властивість людини. Але сьогодні в сучасному динамічному світі, який пропонує безліч можливостей для фахівця в певній галузі (зокрема, спорт), викладання та педагогічна діяльність не є єдиними перспективами для спортивно обдарованої особистості, але такою, що вимагає від нього/неї додаткових вмінь та перебудови власного внутрішнього світу з урахуванням «особливості професії». Тому питання формування смаку до педагогічної діяльності має стати одним з ключових питань фахової підготовки вчителів спортивних дисциплін під час їх навчання у вищих навчальних закладах педагогічного профілю.

Сьогодні питання формування смаку до педагогічної діяльності майбутніх вчителів спортивних дисциплін як фахової компетенції ще не стало об'єктом уваги теорії та практики професійної

педагогіки ані в Україні, ані закордоном. Точаться суперечки щодо визнання компетенцій, трактування та типологізації цього поняття, його складових, практичних методів підготовки тощо. Вчитель спортивних дисциплін має поєднувати в собі риси професійного спортсмена (в багатьох спортивних напрямках – це орієнтація на власний результат та індивідуальну роботу) та професійного педагога. Тому свідоме та планомірне прищеплення смаку до педагогічної діяльності є необхідною умовою (компетенцією) як ефективної роботи самого педагога, так і становлення його як фахівця-практика. І ці процеси мають відбуватися в період навчання майбутнього вчителя у навчальному закладі педагогічного профілю.

Список використаних джерел:

1. Закон України про загальну середню освіту. Відомості Верховної Ради України. 1999. № 28. С. 20-30.
2. Калашник Н., Орел-Халік Ю. Густосологія: формування фахово-спрямованого естетичного смаку майбутніх правоохоронців. Харків, 2010. 310 с.
3. Куріпка Т.І., Бондаренко А.О.. Ключові компоненти професійної компетентності вчителя. «Управління школою» № 19–21 (427–429) липень 2014 р. – С. 63-65.
4. Нагорна Н.В. Формування у студентів понять компетентності й компетенції. Виховання і культура. 2007. № 1-2. С. 266-268.
5. Чернобай В.Г. Професійна компетентність та її складові. Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія. 2014. Вип. 199 (1). С. 409-413.
6. Шапран Ю.О. Дискусійні питання компетенції та компетентності. Форум педагогічних ідей «Урок». 2012. URL: http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/28937/.